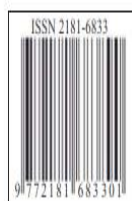

PEDAGOGIK MAHORAT

2
2022

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2-son (2022-yil, aprel)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2022

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA	7
Siddiq QAHHOROV, Shuhratjon TO'RAYEV. Zamonaviy talablarga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashda mustaqil ta'limning o'rni.....	7
Юлдуз АСАДОВА. Формирование эффективной системы методов самостоятельного обучения студентов на базе платформы - MOODLE.....	10
Rustam SARIYEV. Mutaxassislik fanlarini o'qitishda integrativ texnologiyalar asosida axborot-uslubiy ta'minotni takomillashtirishning instrumental vositalari.....	15
Baxshullo UMAROV, Yashin NARZULLOYEV. Oliy o'quv yurtida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda ijtimoiy faollikni oshirishning pedagogik asoslari.....	20
Zarina NASIMOVA. Modulli ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirish shartlari.....	25
Maftuna TOSHEVA. Bo'lajak o'qituvchilarning metodik kompetentligini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida.....	29
Сайёра ДЖАЛАЛОВА. Пути совершенствования лингвистической компетенции в обучении русскому языку как иностранному.....	34
Наргиз ДЖУМАЕВА. Формы знакомства в обучении русскому языку как иностранному.....	39
Qahramon QANDAHAROV. Talabalarda umummadaniy kompetentlikni rivojlantirishda elektron ta'lim muhitining ijtimoiy-pedagogik xususiyatlari.....	43
Chori XAYRULLAEV. Pedagog-shifokorning innovatsion faoliyati va uning tibbiy ta'limni yuksaltirishdagi ahamiyati.....	46
Zarnigor SADULLAYEVA. Bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion pedagogik faoliyatiga tayyorlash texnologiyalarini takomillashtirish.....	49
Zarifaxon MAMATQULOVA. O'qituvchilarda strategik fikr, pedagogik tafakkurni rivojlantirish texnologiyalari.....	52
Дилдора ИСРОИЛОВА. Информационно-технологические методы формирования межкультурной компетенции у студентов-инженеров на уровне магистратуры.....	56
Murod EGAMNAZAROV. Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish texnologiyalari orqali talabalarining kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari.....	60
Dilnavoz MO'MINOVA. Bo'lajak "texnologiya" fani o'qituvchisining muhim kasbiy sifatlarini shakllantirishda raqamli ta'lim muhitining ahamiyati.....	64
Abdumalik NURMAMATOV. "Kreativlik" va "ijod" tushunchalarining o'zaro bog'liqligi hamda kreativ va ijodiy fikrlovchilarning xosliklari.....	68
Gulbahor RAHIMOVA. O'quvchilarni kasbga yo'naltirishda axborot vositalari manbalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	72
Saidakbar MUTALOV. Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy faollik muhitini yaratish orqali talabalarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish.....	75
Шахноз САМИЕВА, Рухсатой ШАМСУЛЛАЕВА. Подготовка студентов к духовно-просветительской деятельности как современная педагогическая проблема.....	80
Zamira KURBANIZOVA. Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-pedagogik kompetentlikni rivojlantirishda obyektga doir pedagogik vaziyatlarning ahamiyati.....	85
Farhod MENGTO'RAYEV, Zarnigor SHARIPOVA. Ta'limda kompyuter dasturiy vositalarining tutgan o'rni.....	90
Murod XUSENOV, Lobar SHARIPOVA. Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'limni joriy qilish.....	94
Shirinboy OLIMOV, Yulduz SAIDOVA. Talabalarni ma'naviy tarbiyalash – pedagogik muammo sifatida.....	97
Maysara AXMEDOVA. "Al-jomi' as- sahih" asarining yoshlar ta'lim -tarbiyasidagi o'rni va uning jahon tillariga tarjimalari.....	100
Mashxura YULDASHEVA. Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirish.....	104
Gullola RAXMONOVA. Talabalarda ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarni rivojlantirishning mazmuni.....	107
Gulnoza BOBONOVA. Tarbiyasi og'ir o'quvchilarni tarbiyalashda oila, maktab, mahalla hamkorligi pedagogik muammo sifatida.....	110
MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIM	113
Mavjuda NIGMATOVA. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda texnologik yondashuv.....	113
Zilola KURBONOVA. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashning asosiy mexanizmlari.....	119
Muxayyo ABDULLAYEVA, Feruza XALILOVA. Maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlar - O'zbekiston kelajagining asosi.....	124
Xolboy IBRAGIMOV, Komila TODJIBAYEVA. Bo'lajak tarbiyachi va boshlang'ich sinf o'qituvchilarida inklyuziv kompetentlikni rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	127

Mavjuda NIGMATOVA

Buxoro davlat universiteti
maktabgacha ta'lim kafedrası dotsenti

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TARBIYAVIY TADBIRLARNI TASHKIL ETISHDA TEXNOLOGIK YONDASHUV

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida amalga oshiriladigan tarbiyaviy faoliyat jarayonini texnologiyalashtirishning afzalliklari, tarbiya jarayonini demokratik, ijodiy xarakter kasb etishida tarbiyalanuvchilarning faolliklarini ta'minlash, ularda erkin fikr yuritish ko'nikmalarini shakllantirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiya jarayonini texnologiyalashtirishning muhim pedagogik muammolari, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etiladigan tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish texnologiyasini qo'llash ta'limiy-tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishga doir ilmiy-metodik tavsiyalar to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: milliy ong, yuksak ma'naviyat, tarbiyaviy tadbir, ta'lim texnikasi, pedagogik texnologiya, ruhiyat, dunyoqarash, iroda, dadillik, matonat, intizom, jamoatchilik, do'stlik.

В статье рассматриваются преимущества технологизации образовательной деятельности в дошкольном образовании, обеспечение активного участия учащихся в развитии демократического, творческого характера образования, формирование навыков свободного мышления, важные педагогические проблемы технологизации образовательного процесса. в дошкольном образовании, научно-методические рекомендации по организации воспитательной деятельности с использованием технологии организации и проведения.

Ключевые слова: национальное самосознание, высокая духовность, воспитательное мероприятие, воспитательная методика, педагогическая технология, психика, мировоззрение, воля, мужество, стойкость, дисциплина, общность, дружба.

The article discusses the advantages of technologization of educational activities in preschool education, ensuring the active participation of students in the development of a democratic, creative nature of education, the formation of free thinking skills, and important pedagogical problems of technologization of the educational process. in preschool education, scientific and methodological recommendations for the organization of educational activities using the technology of organization and conduct.

Key words: national self-consciousness, high spirituality, educational event, educational methodology, pedagogical technology, psyche, worldview, will, courage, fortitude, discipline, community, friendship.

Kirish. Ma'lumki, xalqning yetuk milliy ongi, yuksak ma'naviyati har qanday taraqqiyotning bosh omili hisoblanadi. Respublikamizda demokratik huquqiy davlat va jamiyat qurish borasida ildam olg'a qadamlar tashlanmoqda. Yurtimizning buguni va ertasi, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, ma'naviy-madaniy turmush tarzi har tomonlama kamol topayotgan yoshlar qo'lidadir. Shu boisdan ham kadrlar tayyorlash sifatini ustuvor qo'yayotgan davlatimiz yosh avlodni har tomonlama rivojlangan, madaniyatli, komil inson qilib shakllantirish masalasiga katta e'tibor qaratmoqda.

Maktabgacha ta'lim – uzluksiz ta'lim tizimining boshlang'ich poydevori hisoblanadi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim yoshidan boshlab tarbiyalanuvchilarga bilim berish, ularni maktab ta'limiga tayyorlashda samarali metodlardan foydalanish asosiy vazifa qilib belgilandi.

Sog'lom va har tomonlama rivojlangan, o'sib kelayotgan avlodning shakllanishini ta'minlashga qaratilgan samarali maktabgacha ta'lim tizimini tashkil qilish bo'yicha Muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev tomonidan qaror va farmonlar chiqarildi. Jumladan, "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-yil 1-son, 11-modda, 35-son, 923-modda), "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami 2017-yil 18-sentabr, 37-son, 984-modda), "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5198-sonli (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami 2017-yil oktabr) Qaror va Farmonlarini misol qilib keltirish mumkin.

Asosiy qism. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimiga oid chiqarilayotgan qaror va farmonlar maktabgacha ta'limi tizimiga tubdan zamonaviy yondashuv va yangi pedagogik texnologiyalardan

foydalanishni talab etadi. Bu o'z-o'zidan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tilayotgan mashg'ulotlar sifati va samaradorligini baholashni zamon talabi darajasiga yetkazishni taqozo etadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida amalga oshiriladigan tarbiyaviy faoliyat jarayonini texnologiyalashtirish quyidagi afzalliklarga ega:

- tarbiya jarayoni demokratik, ijodiy xarakter kasb etadi;
- tarbiyalanuvchilarning faolliklari ta'minlanib, ularda erkin fikr yuritish ko'nikmalari shakllanadi;
- tarbiyalanuvchilarga berilayotgan umumiy ma'lumotlar hajmining asosiy qismini amaliy bilimlar tashkil etadi, ularga nazariy ma'lumotlarni taqdim etish, mohiyatini amaliy faoliyat vositasida to'laqonli ochib bepish bilan uyg'unlashtirilgan holda olib bopiladi;
- tarbiyachining faoliyati faqatgina nazariy bilimlarni yetkazib bepishdangina iborat bo'lib qolmay, balki tarbiyachilarni faol faoliyatga rag'batlantirish hamda fikrlash ko'nikmasiga ega bo'lishlariga ko'maklashish, shuningdek, ularning faoliyatini doimiy ravishda nazorat qilish, zarur o'rinlarda tezkor metodik yordamni tashkil etish, ularning faoliyatlarini natijasini obyektiv baholashga yo'naltiradi;
- tarbiya jarayonining samaradorligi ortadi.

So'nggi yillarda o'zbek olimlari tomonidan ham ta'lim texnologiyasi nazariyasiga oid bir qator maqola, risola va qo'llanmalar yaratildi. Xususan, pedagog olim M.O.Ochilov mazkur iborani "Pedagogik texnologiya -tizimli, texnologik yondashuvlar asosida ta'lim shakllarini qulaylashtirish, natijasini kafolatlash va obyektiv baholash uchun inson salohiyati hamda texnik vositalarning o'zaro ta'sirini inobatga olib, ta'lim maqsadlarini oydinlashtirib, o'qitish va bilim o'zlashtirish jarayonlarida qo'llanadigan usul va metodlar majmuidir" deya sharhlasa, H.Saidahmedov esa quyidagicha: "Pedagogik texnologiya bu o'qituvchi (tarbiyachi) tomonidan o'qitish (tarbiya) vositalari yordamida tarbiyaviy chiklarga ta'sir ko'psatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilab olingan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayoni", - degan ta'rifni beradi.

Pedagogik texnologiyalarni ta'lim amaliyotida qo'llash bilan birga ularning samaradorligini ham baholashga alohida ahamiyat berish kepak.

Milliy ta'lim ravnaqini ta'lim-tarbiya amaliyotiga samarali va tejimli, yangi shakl, vositalarni qo'llash, izlanish orqali yuqori natijalarga erishishni ko'zlovchi pedagogik texnologiyalar ta'minlaydi. Maktabgacha tarbiya yangi pedagogik texnologiyalardan oqilona foydalanish tarbiyani ta'limga bog'lash, har ikkisini tuzilishi va mazmun jihatdan yaxlitlashtirishga, tarbiyalanuvchi faoliyatini uyushtirishga, mustaqil fikrlashga yo'llash uchun qulay sharoit yaratadi.

Pedagogik innovatsion texnologiya ta'lim-tarbiya jarayonini ilg'or vositalar, metodlar, texnik vositalar, usullariga tayanib takomillashtirish tizimi hisoblanadi. Bu tizim o'qituvchi yoki tarbiyachi tomonidan yaratiladi, ta'lim-tarbiya bosqichlarini o'zaro bog'lashga xizmat qiladi. Uning mazmuni va vazifalarini, maqsadini oldindan belgilash, ta'lim-tarbiyaning shakllari va vositalarini tayyorlash, tarbiyalanuvchida shakllantirish ko'zda tutilgan ma'naviy sifatlarini o'zlashtirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni rejalashtirish kabilarni o'z ichiga oladi.

Shuning uchun ta'lim jarayonida bolaning tutgan o'rni, ya'ni bolaga kattalar tomonidan ko'rsatilgan munosabat pedagogik texnologiyaning muhim xususiyatidir.

Mashg'ulotlar orqali samarali natijalarga erishish ilg'or innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali yuzaga keladi. Demak, pedagogik texnologiya ta'limga tizimli yondashuv asosida tatbiq etiladi.

Ushbu tizimda: tarbiyalanuvchining yoshi, ruhiyati, dunyoqarashi, bilimi, faollik darajasi va boshqalar e'tiborga olinadi.

Tarbiyachining bu jarayon tashkilotchisi, rahbari, ijodkor sifatidagi faoliyati asosini uning bilimi va mahoratini, texnik vositalardan foydalanib, bolaning qiziqish va intiluvchanligiga ta'sir ko'rsatish, bolani eng ko'p darajada faollashtirishga xizmat qiluvchi usullarni qo'llab, kafolatlangan samaralarga erishish qobiliyati tashkil etadi.

Innovatsion texnologiyalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlarida – o'yin, mashg'ulot, sayr davomida qo'llash yaxshi samara beradi.

Biz hozir innovatsion texnologiyalarni o'yin va mashg'ulot davomida qo'llash usulini ko'rib chiqamiz.

Ma'lumki o'yin faoliyati bolalar hayotining mazmunini tashkil etish bilan birga, ularni atrofni, qolaversa, barcha yaqinlarini tanishga yordam beradi, kelgusi o'quv faoliyatiga ruhan, aqlan tayyorlab boradi. Ayni paytda o'yin bola uchun ermak, quvonch manbai hamdir. Bolaning diqqati, xotirasi, ijodiy tafakkuri va tasavvurini hamda dunyoqarashini shakllantirishga, o'stirishga xizmat qiladigan vositadir. Bu jihatlar bolaning bundan buyongi hayotida muhim o'rin tutadi.

Kichiktoylarda o'yinga bo'lgan qiziqish shu darajadagi, ba'zilar faqat o'yin bilan band bo'lg'isi keladi. "Keling, birga o'ynaylik", "Dadajon, onajon, o'yinchoq olib bering" kabi iltijolarni ko'p eshitishimiz mumkin. Bu takliflarga ko'nib, hamma ishimizni bir daqiqa nariga surib, charchog'imiz, tashvishlarimizga

qaramay: “Bo’pti, qaysi o’yinni o’ynaymiz” desak bormi, bir onda biz yo’lovchi, haydovchi, o’quvchi, ochko’z bo’ri, ko’rqoq quyon, ukolli doktor va boshqa personajlarga aylanib, ularning quvonchlariga sabab bo’lamiz. Bola bilan o’ynar ekanmiz, biz ham o’z oldimizga maqsad qo’yib borishimiz kerak. O’yin davomida albatta biz ularning xohishi, istagi bo’yicha harakat qilishimiz, bizning shu paytdagi asosiy ishimiz bolaning aytganlarini bajarib, uni xushnud qilish, vaqtini chog’lash va shu asosda muayyan ko’zlagan niyatimizni amalga oshirib, bolani ma’lum maqsadga yo’naltirishdir. Masalan, biz bola idrokini rivojlantirishni o’z oldimizga vazifa qilib qo’yishimiz mumkin. Idrokni o’stirishga qaratilgan o’yinlar bolada narsalarning rangi, shakli, kattaligiga ko’ra tahlil qilish malakasini shakllantiradi.

Maktabga tayyorlov davriga kelib, bolalar rang qatoridagi 7 xil rangni bemalol farqlay oladilar. Ular asosiy geometrik shakllar (doira, turtburchak, to’g’ri turtburchak, uchburchaklar)ni bilishlari lozim. Namunaga ko’ra yoki nomi aytilgan ma’lum bir shakldagi narsalarni ajrata olishlari kerak. Shundan kelib chiqib, sizlarga 3-4 yoshli bolalar uchun o’yin mashg’ulotlarini tavsiya etamiz.

“Nima dumalaydi?”

Bu o’yin mashg’uloti orqali bolalar narsalarning shakli bilan tanishadilar.

Shunday qilib bolalar bilan quvnoq o’yin – musobaqa uyushtiriladi.

- Kim o’z qo’lidagi shaklni pol yoki stolga o’rnatilgan o’yinchoq darvozadan tezroq dumalatib o’tkaza oladi?

Dumalatish uchun sharcha yoki kubni taqlif etamiz. Avvaliga bolalar uchun darvozaga nimani dumalatib kiritishning farqi bo’lmas, lekin bir necha urinishdan so’ng u sharchani tanlagan odam yutayotganligini tushunib qoladi. Ana shunda kelasi safar u ham sharchani olishga harakat qiladi. Xuddi shu paytda:

- Nega aynan shu shaklni, sharni dumalatmoqchisan – deb so’raymiz. Unga xatti-harakatlarini asoslashiga, xulosa chiqarishiga yordamlashamiz: “sharcha dumalaydi, kubik dumalamay to’xtab qoladi”. Bola e’tiborini kubdagi o’tkir qirralarga qaratamiz. Sharining tekisligini, qirralari yoqligini ko’rsatamiz.

Rasmda oddiygina doira va to’rtburchak shaklida namoyon bo’ladi. Bolaga shar va kub rasmini chizishni taklif etamiz.

Ushbu o’yinlar orqali bolalarda mantiqiy fikrlashni, diqqatni jamlashni, sezgini, bir narsani tezda idrok etishni, umumlashtirishni, chaqqonlikni rivojlantirish mumkin. Ta’lim tizimi shaxsni shakllantirish uchun davlat talablari asosida o’qituvchilar, tarbiyachilar shaxsini har tomonlama mukammal bo’lishini talab qiladi. Yangilanayotgan maktabgacha ta’limga davlat va jamiyat tomonidan qo’yiladigan ta’lab ta’lim sohalarini bo’yicha o’zaro muvofiqlik va mutanosiblik to’la ta’minlanishi lozim. Shu jihatdan maktabgacha ta’lim davlat talablarini belgilashda shuni hisobga olish kerakki, ta’lim jarayonining tarkibini, xuddi shu tarkibiy qismlarning mazmunini ham modernizatsiyalash, yangi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo’llash imkonini beradi.

Muhokamalar va natijalar. Kuzatishlarimiz va tajribalarimiz shuni ko’rsatadiki, maktabgacha ta’lim muassasalarida tashkil etiladigan tarbiyaviy tadbirlar asosan quyidagi yo’nalishlarda tashkil etiladi:

- 1) vatanparvarlik va huquqiy tarbiya;
- 2) axloqiy va estetik tarbiya;
- 3) ekologik tarbiya;
- 4) jismoniy tarbiya va sog’lom turmush tarzini shakllantirish;
- 5) kasb-hunarga yo’llash.

Birinchi – vatanparvarlik va huquqiy tarbiya yo’nalishidagi tarbiyaviy tadbirlar maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarning davlat ramzlari, konstitutsiya haqidagi tasavvurlari va bilimlarini tarkib toptirishga yo’naltirilgandir. Bugun amaliy faoliyatda maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o’rgatiladigan konstitutsiya moddalarining sharhi yaratilganligini alohida ta’kidlab o’tish lozim.

MTTlarida “Estetik tarbiya” yo’nalishidagi tarbiyaviy tadbirlarga katta e’tibor qaratiladi. Musiqa, badiiy adabiyot, mehnat va milliy qadriyatlar vositasida tarbiyalanuvchilarni estetik tarbiyalashga doir tadbirlar tizimli ravishda tashkil etib kelinadi.

Bolada bir yoshligida sensor-hissiy idroki rivojlanib boradi. Keyinchalik bola idroki yanada takomillashib, nafaqat ba’zi predmetlar xususiyatlarini idrok etish, balki ba’zi san’at asarlarini estetik tomonlarini ham idrok etishni boshlaydi.

Bola atrofdagi hissiy ta’sirni vujudga keltiruvchi narsalarni ko’rish orqali nutqi rivojlanadi, bola lug’ati estetik xususiyatlar bilan boyib boradi: go’zal-chiroysiz, toza-iflos, katta-kichik, quvonchli-quvonchsiz va h.k. Bolalar badiiy faoliyatining (musiqa, tasvirlash, badiiy so’z) ba’zi turlarini birgalikda amalga oshiradi. Kichik yosh guruhi bolalari estetik didi sekin-asta rivojlanib, takomillashib boradi. Badiiy asarlar va ularning ritmi, rifma, rangi kabi elementlarini idrok eta boshlaydi. Bola badiiy asarda tasvirlangan o’ziga tanish predmetlarni ko’rganida juda quvonadi va ularni tasavvuridan o’tkazishga harakat etadi. Shu

kabi uning badiiy faoliyati asta-sekin oddiydan murakkablikka o'tib boradi. Ular nafaqat tasvirlashda, balki musiqiy faoliyatida ham oddiy malakalarni egallaydi, buni esa ijodiy faoliyatining dastlabki alomatlari sifatida namoyon qila boshlaydi. Bular esa bolada kichik yosh davridayoq badiiy faoliyatning estetik sifatini shakllanayotganini ko'rsatadi.

O'rta yosh guruhida idrok etish ancha rivojlanadi, uning aniqligi va xilma-xilligi namoyon bo'ladi. Bu davrdagi estetik idrok etish bolaning xususiy tajribasiga va uning qiziqishlariga asoslanadi. Endilikda bola badiiy obrazlarni estetik baholash, ba'zi estetik vositalarni his qila olish, san'at asarlarini ma'nosiga tushuna olish ko'nikmalariga ega bo'la boshlaydi. Bolalar endilikda ashulani qora so'zdan, badiiy asar, musiqa va tasviriy san'at janrlarni bir-biridan farqlay oladi. Ularda ijodkorlikka intilish aniq namoyon bo'la boshlaydi, bola raqsni, qo'shiq aytishni va sahna ko'rinishlarini aniq tarzda obrazli etib berishga uquvli bo'ladi.

Katta yosh guruh bolalari musiqa va badiiy asarlarni quyi guruhlarga nisbatan diqqatli tinglashi, tasviriy san'at asarlarini tasavvur qilish, ularni chuqurroq tushinish, yaxshilikka quvonish, yovuzlikka murosasiz bo'lish imkoniga ega bo'lishadi. Bu davrda badiiy-ijodkorlik ko'nikmalari jadal rivojlanadi, topishmoqlar, qo'shiqlar, tarmoqlarni amalda ishlatadi, rasmlar chizadi, applikatsiyalar bilan shug'ullanadi. Bu yosh bolalari nafaqat o'z ijodkorligiga, balki boshqalar ijodkorligiga ham baho berish ko'nikmalarini egallaydi. Bolalar endi san'at asarlarining faqat estetik sifatlarini tasavvur etibgina qolmasdan, balki ularning ma'no-mazmunlarini ham anglay oladi. Bolalarda san'at asarlarini va kundalik turmushda uchraydigan go'zallikka qiziqishlari shakllanadi. Badiiy ijodkorlik ko'nikmalari zarurli shakldagi turg'un va aniq bo'lmasa ham ko'zga tashlana boshlaydi.

Musiqa mashg'ulotlarida tarbiyalanuvchilarning bilish va aqliy faoliyatlari ham faollashadi. Bolalar musiqani diqqat berib tinglar ekanlar ko'p narsalarni bilib oladilar. Biroq bunda ular musiqaning eng umumiy xususiyatlari eng yorqin obrazlarinigina idrok etadilar. Agar bolaning oldiga musiqani e'tibor berib tinglash, uning ifoda vositalarini farqlash, qiyoslash, ajratish vazifalari qo'yilgan bo'lsa emotsional munosabat o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Bu aqliy harakatlar bola hissiyoti va kechinmalari doirasini boyitadi hamda kengaytiradi, ularga onglilikni tarkib toptiradi.

Musiqali estetik tarbiyaning garmonikligiga musiqa faoliyatining maktabgacha yoshdagi bolalarga tushunarli bo'lgan barcha turlaridan, o'sib kelayotgan insonning barcha imkoniyatlaridan foydalanilgan taqdiridagina ko'zlangan maqsadga erishish mumkin. Shu bilan birga, pedagogning vazifalari murakkablashtirilgan ekan, bolalarning o'zlariga xos ta'sirchanliklarini suiste'mol qilmaslik lozim. Musiqa san'ati, uning o'ziga xos xususiyatlari pedagogning oldiga bir qator spetsifik vazifalarni hal qilishni ko'ndalang qilib qo'yadi:

- musiqaga muhabbat va qiziqishni tarbiyalash. Faqat emotsional ta'sirchanlikni va moyillikni o'sitirishgina musiqaning tarbiyaviy ta'siridan keng foydalanish imkonini beradi;
- bolalarni muayyan uyushtirilgan sistema yordamida turli xildagi musiqa asarlari hamda unda foydalaniladigan ifoda vositalari bilan tanishtirib, ularning taassurotlarini boyitish;
- bolalarda musiqa hamda ashula aytish, ritmika, bolalar musiqa asboblari chalish sohasida eng oddiy ijrochilik malakalarini shakllantirib, ularni musiqa faoliyatini xilma-xil turlarida qatnashtirish. Ularni musiqa savodining elementlari bilan tanishtirish. Bularning barchasi bolalarga ongli, bevosita, ifodali harakat qilish imkonini beradi;
- bolalarga umumiy musiqa qobiliyatini (sensor yuqori ladda eshitish, ritmni his qilish qobiliyatlarini) o'stirish, xonandalik ovozi va harakatlarning ifodaliligini tarkib toptirish. Agar mazkur yoshda bolani aktiv amaliy faoliyatga o'rgatilsa va qatnashtirilsa uning barcha qobiliyatlari shakllanadi va o'sadi;
- bolaning musiqa didini kamol topishiga yordam berish. Musiqa haqida olingan ta'sir va tasavvurlar asosida avvalo ijro etilayotgan asarlarga nisbatan tanlash, so'ngra esa baholash munosabatlari namoyon bo'ladi;

- bolalarda musiqaga, eng avvalo, ularning bunday faoliyatlari uchun qulay bo'lgan musiqa o'yinlari va xorovodlarga obrazlarni ifodalash tanish raqs harakatlarida yangi birikmalar qo'llash, xirgoyi qilish kabi faoliyatlarga ijodiy munosabatni o'stirish. Bu kundalik hayotda o'rganilgan repertuardan foydalanish, musiqa asboblari chalish, ashula aytish, raqsga tushishlarni qo'llashdagi mustaqillikni tashabbus, ishtiyoqni aniqlash imkonini beradi. Albatta, yuqoridagilarning namoyon bo'lishi ko'proq o'rta va katta maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

MTTlarida amalga oshiriladigan tarbiyaviy ishlarning muhim yo'nalishlaridan biri - ekologik tarbiyadir. Bolalarning tabiat qo'ynidagi xulq-atvori va faoliyatini kuzatish shuni ko'rsatdiki, ularda eng avvalo tabiat boyliklariga nisbatan iste'molchilik munosabatlari vujudga keladi. Ular eng chiroyli va noyob gulni uzib olishga, hech bir zaruriyatsiz shox-shabballarni sindirishga, jonivorlarga ozor yetkazishga, gulxan yoqish uchun yosh nihollarni chopib qirqishga va hokazolarga intiladilar.

Maktabgacha ta’lim tashkilotida kichikintoylarni kasb-hunarga yo’naltirish ishlarini tevarak-atrof va tabiat bilan tanishtirish, nutq o’stirish va badiiy adabiyot, tasviriy faoliyatni tashkil etish mashg’ulotlarida, sayr va ekskursiya, suhbatlar va qiziqarli uchrashuvlar, xullas kun davomida olib borish imkoniyatlari bisyor. 2-3 yoshli guruh bolalari “Dehqon va ayiq” ertagini tinglab, ilk bor dehqon kasb-hunari haqida eshitadi. Keyingi mashg’ulotlarda dehqon mehnati, uning yetishtirgan sabzavotlari bilan tanishadi. O’rta va katta tayyorlov guruhlarida turli kasb egalarining mehnati bilan tanishish orqali, interfaol usullarda o’tkazilgan mashg’ulotlarda, sayr va ekskursiyalarda, kuzatishlar orqali turli kasb-hunarlar haqida bilim va malakalarni oshirishadi.

Guruhga yangi o’yinchoq olib kelishdi. Tarbiyachi uni bolalarga birinchi ko’rsatganidayoq, bu o’yinchoqning chiroyiga, bekamu-ko’st qilinganligini, uni asrab-avaylash lozimligi, o’yinchoqni yasaganda kattalar mehnati haqida so’z yuritadi, bolalarda kattalar mehnati mahsuliga zavq uyg’otadi.

6-7 yoshli bolalar bilan “Kim bo’lsam ekan?” mavzusida qiziqarli o’yin mashg’ulotlari davomida bolalarda shifokor, uchuvchi, shofyor, militsioner, kosmonavt, o’qituvchi, artist, dehqon, tikuvchi kabi kasb-hunarga bo’lgan qiziqishlarini rivojlantiriladi. Ayniqsa, o’zbek milliy hunarmandchilik bilan tanishtirish davomida bolalar nafaqat qadimiy kasb-hunarlar haqida ma’lumot olishlari bilan birga ularda gilamdo’zlik, etikdo’zlik, kulolchilik, chilangarlik, naqqoshlik, do’ppido’zlik kabi hunarlarga qiziqish paydo bo’la boshlaydi.

Bolalarni turli kasb-hunar mahsuloti namunalari bilan tanishtirish davomida bu kasb egalarining mashhaqqati, og’ir mehnat tufayli yaratilganligi, har qanday buyum ko’p mehnat evaziga yaratilishini uqtirilishi maqsadga muvofiqdir.

Tashkilotda bolalarni mehnatsevar etib tarbiyalash, mehnatga bo’lgan munosabatlarini shakllantirishi ilk bor o’z-o’ziga xizmat qilishdan, guruhlarida navbatchilik qilish, gullarni parvarish, hovlidagi maydonchada tozalikni saqlash kabi topshiriqlardan boshlanadi. Ushbu topshiriqlarni bajarishi orqali bolada bu topshiriqlarni bajarishga ishtiyoq, havasni uyg’otish muhim. Bajarilgan topshiriq uchun, mashg’ulotda chizgan rasm uchun bola rag’batlantirilsa, unda shu kabi ishlarni yanada yaxshiroq, puxtarroq bajarishga ishtiyoq paydo bo’la boshlaydi, har qanday ishni tirishqoqlik bilan, bekamu-ko’st bajarish ko’nikmalari shakllanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mehnat qilish insonga eng zarur xislat ekanligi haqida dastlabki fikr shakllanishda o’yin jarayoni katta ahamiyat kasb etadi. Turli xil syujetli-rolli o’yinlar davomida “Do’kon-do’kon”, “Maktab-maktab”, “Sartarosh”, “Bozor-bozor”, “Doktor-doktor” kabi o’yinlarda bolalar sotuvchi-xaridor, shifokor-bemor o’zaro munosabati haqidagi tasavvurlari kengayadi. Nutq o’stirish va badiiy-adabiyot mashg’ulotlarida bolalar turli topishmoqlar, maqol va tez aytishlar bilan tanishadi. O’zbek xalqi yaratgan topishmoqlar uning ijtimoiy hayoti va turmushining barcha tomonlarini qamrab oladi. Topishmoqlarning katta qismi dehqon mehnati, dehqonchilik, polizchilik, uy yumushlari bilan bog’liq bo’lib bolalarda bu kasb egalariga bo’lgan qiziqishlarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Masalan: oshpaz kasbi bilan tanishtirish jarayonida uning mehnat qurollari va mahsulotlari haqidagi topishmoqlar bilan tanishtirib boriladi.

1. Bir qozonda, qirq tuya suv ichadi (chuchvara).
2. Bir kosada ikki xil ovqat (chuchvara).
3. Oq sandiq, og’zi yo’q sandiq (chuchvara).
4. Bir uyda ikki o’rtog, biri sariq, biri oq (tuxum).
5. O’zi bitta, qulog’i to’rtta (qozon).
6. Yuzi yumaloq, lo’ppi, bir qulog’i bor, boshiga kiygan do’ppi (choynak).
7. Yangi idish, tagi teshik (elak).

Dehqonchilik kasbi bilan bog’liq topishmoqlar:

1. Momiqqina onasi, yog’liqqina bolasi (paxta).
2. O’zi jonsiz, ishga polvon (ketmon).
3. Yer tagida oltin qoziq (sabzi).

Guruhda bolalarning ilk mehnat faoliyatini tarbiyachi tashkillashtiradi, aynan tarbiyachi o’zi har bir bolani mehnat qilishga o’rgatadi, bolalar o’rtasida mehnat jarayonida paydo bo’lgan munosabatlarni shakllantiradi, har bir bola o’zining va o’rtog’ining mehnatini to’g’ri baholay olishga odatlantiriladi, bajargan ishini baholashda oxirgi natijaga ko’ra hamda bajarish jarayonida sabr-toqatli, tirishqoq bo’lishga, ishini nihoyasiga yetkazilishiga qarab rag’batlantiriladi.

Xulosa. Demak mashg’ulot davomida yoki berilgan topshirig’ini bajarish jarayonida bolalarning o’zaro to’g’ri munosabatlarini shakllantirish katta ahamiyat kasb etadi. Tayyorlov guruhi bolalarida o’rtog’larining fikr-mulohazalari bilan hisoblashish his-tuyg’ulari rivojlangan bo’ladi. Yosh bola uchun uning kichkinagina muvaffaqiyatlariga kimdir xursand bo’lganligini his etish, maqtashi juda muhimligini katta

yoshdagilar esdan chiqarmasligi zarur. Muvaffaqiyat bolaga kuch bag'ishlaydi, o'zining qobiliyatiga ishonch hosil qiladi, topshirilgan topshiriqlarni yanada ko'proq va yaxshiroq bajarishga istaklar paydo bo'ladi, bolada mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatlar shakllanadi.

1. Texnologik yondashuv globallashtirish sharoitida maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilari tomonidan qisqa vaqt oralig'ida bilim, ko'nikma va odatlarni o'zlashtirish imkoniyatini beradi. Mazkur nazariya g'oyalarni maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiya jarayoniga tatbiq etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishga texnologik yondashuvni tatbiq etish borasida dastlabki tajribalar to'plangan bo'lsa-da, ularning ommalashganlik darajasi talablarga to'liq javob berymaydi.

3. Garchi maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyaviy faoliyatida texnologik yondashuv asosida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishning shakllanganligiga tarixan uzoq vaqt bo'lmagan bo'lsa-da, ayni vaqtda pedagogika nazariyasi ushbu yondashuv mohiyatini ochib bepishga xizmat qiluvchi salmoqli manbalarga ega.

4. Texnologik yondashuv va uning mohiyati bopasidagi metodik tavsiyalarning aksariyati ushbu ta'limot yuzasidan nazariy bilimlarni o'zlashtirishga imkon bepadi.

5. Tarbiyaviy tadbirlar – turli xil moddiy va ma'naviy ehtiyojlarga javob beruvchi, tarbiyaviy maqsadlarining yagona majmuasiga bo'ysundirilgan, bir-biri bilan o'zaro hamkorlik qiluvchi, o'zida bir butun ta'limni ko'zda tutuvchi tarbiyaviy ta'sir majmuidir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiya ish yo'nalishining asosini tarbiyaviy tadbirlar tashkil etadi.

6. Tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda treninglar, mujassam mashg'ulotlar, o'yinlardan foydalanish tarbiyaviy ishni samarali tashkil etish va amalga oshirishga imkon beradi.

7. Pedagogika fanida bugungi kunga qadar olib borilgan ilmiy izlanishlar doirasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda texnologik yondashuv imkoniyatlaridan foydalanish muammosini tadqiq etishga yo'naltirilgan tadqiqot ishlari amalga oshirilmaganligi ayon bo'ldi. Shuningdek, pedagogik texnologiyalarning mohiyati haqida nazariy ma'lumotlar berishga xizmat qiladigan ilmiy-metodik manbalar mazmunida ham maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish sohasidagi qarashlar bayon etilmagan.

8. Tadqiqot doirasida olib borilgan tajriba-sinov ishlarining samarali yakunlanganligini tajriba so'ngida olingan natijalar tasdiqladi.

Yuqorida bayon etilgan xulosalarga tayangan holda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda texnologik yondashuvning imkoniyatlari borasidagi nazariy-amaliy bilimlarni tatbiq etish, ularda pedagogik faoliyat jarayonida ko'nikma va malakalarni hosil qilish, bu borada samaradorlikka erishish muvaffaqiyatini ta'minlashga xizmat qiluvchi quyidagi tavsiyalarni ilgari suramiz:

1. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishda texnologik yondashuv imkoniyatlaridan foydalanishning nazariy-amaliy asoslarini ishlab chiqish, uni respublikamiz hududida faoliyat olib borayotgan MTT tarbiyachilari o'rtasida keng tatbiq etish.

2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida texnologik yondashuv asosida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishning yaxlit tizimini yaratish.

3. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarini texnologik yondashuv asosida tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishga oid manbalar bilan qurollantirish.

4. MTT tarbiyaviy faoliyatida foydalaniladigan manbalar mazmuniga texnologik yondashuv elementlarini singdirish.

Adabiyotlar

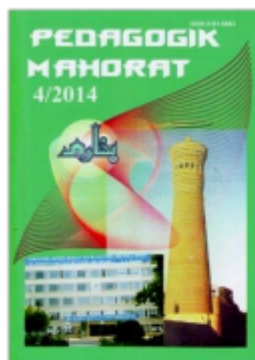
1. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari / Maktabgacha ta'lim. – Toshkent, 2018. № 9. – B. 4-5.

2. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti.

3. Abdurahimova D. Maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarni axloqiy ruhda tarbiyalashda xalq ertaklaridan foydalanish: Ped.fan.nom. ... diss. avtoref. – T., 1998. – 18 b.

4. Muhamedov G., Ochilov S., Haydarov M., Ismoilova Z., Nurmuhamedova L. Bola tarbiyasi konsepsiyasi. O'zR Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Nizomiy nomidagi TDPU. "O'qituvchi" NMIU, 2006. -32 b

5. Мавжуда Махмудовна Нигматова, Дилфуза Шавкатовна Мирзаева. 2022. [арт-терапия, как средство адаптации детей раннего возраста к до](#) Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. № 2, 1209-1215 стр.

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzilmiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 208-xona

Tahririyat rekvizitlari:
Moliya vazirligi g‘aznachiligi
23402000000100001010
MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275
BuxDU 400110860064017950100079002

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2022-yil 2-son (84) 2001-yil iyul oyidan chiqa boshlagan. OBUNA INDEKSI: 3070	Buxoro davlat universiteti nashri Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor- o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan. Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi. Nashr uchun mas’ul: Alijon HAMROYEV. Musahhih: Muhiddin BAFAYEV. Muharrir: O‘g‘iljon Olloqova	Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar. Bosishga ruxsat etildi 10.06.2022 Bosmaxonaga topshirish vaqti 17.06.2022 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma № 312 Bahosi kelishilgan narxda. “Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.
--	--	--

